

RAAD VAN STATE
afdeling Wetgeving

CONSEIL D'ÉTAT
section de législation

advies 73.005/3
van 2 maart 2023

avis 73.005/3
du 2 mars 2023

over

sur

een voorontwerp van wet ‘tot
wijziging van de wet van
1 juli 2011 betreffende de
beveiliging en de bescherming
van de kritieke infrastructuren’

un avant-projet de loi
‘modifiant la loi du
1er juillet 2011 relative à la
sécurité et la protection des
infrastructures critiques’

Op 31 januari 2023 is de Raad van State, afdeling Wetgeving, door de Minister van Energie verzocht binnen een termijn van dertig dagen een advies te verstrekken over een voorontwerp van wet ‘tot wijziging van de wet van 1 juli 2011 betreffende de beveiliging en de bescherming van de kritieke infrastructuren’.

Het voorontwerp is door de derde kamer onderzocht op 21 februari 2023. De kamer was samengesteld uit Jeroen VAN NIEUWENHOVE, kamervoorzitter, Koen MUYLLE en Inge VOS, staatsraden, Jan VELAERS en Bruno PEETERS, assessoren, en Astrid TRUYENS, griffier.

Het verslag is uitgebracht door Lennart NIJS, adjunct-auditeur.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst van het advies is nagezien onder toezicht van Koen MUYLLE, staatsraad.

Het advies, waarvan de tekst hierna volgt, is gegeven op 2 maart 2023.

*

Le 31 janvier 2023, le Conseil d'État, section de législation, a été invité par la Ministre de l'Énergie à communiquer un avis, dans un délai de trente jours, sur un avant-projet de loi ‘modifiant la loi du 1er juillet 2011 relative à la sécurité et la protection des infrastructures critiques’.

L'avant-projet a été examiné par la troisième chambre le 21 février 2023. La chambre était composée de Jeroen VAN NIEUWENHOVE, président de chambre, Koen MUYLLE et Inge VOS, conseillers d'État, Jan VELAERS et Bruno PEETERS, assesseurs, et Astrid TRUYENS, greffier.

Le rapport a été présenté par Lennart NIJS, auditeur adjoint.

La concordance entre la version française et la version néerlandaise de l'avis a été vérifiée sous le contrôle de Koen MUYLLE, conseiller d'État.

L'avis, dont le texte suit, a été donné le 2 mars 2023.

*

1. Met toepassing van artikel 84, § 3, eerste lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, heeft de afdeling Wetgeving zich toegespitst op het onderzoek van de bevoegdheid van de steller van de handeling, van de rechtsgrond¹, alsmede van de vraag of aan de te vervullen vormvereisten is voldaan.

*

STREKKING VAN HET VOORONTWERP

2. Het voor advies voorgelegde voorontwerp van wet strekt ertoe om het toezicht op kritieke infrastructuren in de sector energie te verhogen door te voorzien in periodieke interne en externe audits. Daartoe wordt de wet van 1 juli 2011 ‘betreffende de beveiliging en de bescherming van de kritieke infrastructuren’ gewijzigd (artikelen 2 tot 4 van het voorontwerp).

In het ontworpen artikel 13/1 van die wet (artikel 2 van het voorontwerp) wordt de interne audit geregeld die de exploitant jaarlijks uitvoert, evenals de externe audit die hij om de drie jaar laat uitvoeren. In het ontworpen artikel 13/2 van diezelfde wet (artikel 3 van het voorontwerp) wordt de Koning gemachtigd om de accreditatievoorwaarden, de bijkomende sectorale eisen, de regels die van toepassing zijn op de interne en de externe audit en de erkenningsvoorwaarden waaraan instellingen die de conformiteitsbeoordeling uitvoeren, onderworpen zijn, te bepalen.

In het ontworpen artikel 24, § 2, zevende lid, van de voormelde wet (artikel 4 van het voorontwerp) wordt de Algemene Directie Energie aangeduid als inspectiedienst, waarbij deze de mogelijkheid heeft externe dienstverleners te belasten met de uitvoering van bepaalde taken of het verlenen van bijstand. De Koning wordt gemachtigd om de voorwaarden en nadere regels te bepalen waaronder beroep kan worden gedaan op deze externe dienstverleners.

Artikel 2 van de aan te nemen wet treedt in werking op de eerste dag van de twaalfde maand na de maand van bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad (artikel 5).

ALGEMENE OPMERKINGEN

3.1. De regeling in de wet van 1 juli 2011 is van toepassing op de kritieke infrastructuur in de sectoren vervoer, energie, financiën, elektronische communicatie, digitale infrastructuur, gezondheidszorg en drinkwater.² De ontworpen regeling, daarentegen, betreft enkel de sector energie.

Hieromtrent om toelichting gevraagd, verklaarde de gemachtigde dat als volgt:

“Ten gevolge van de geopolitieke situatie en de sabotage aan de Nord Stream pijpleidingen is een grotere alertheid geboden binnen de Europese Unie en meer specifiek

¹ Aangezien het om een voorontwerp van wet gaat, wordt onder “rechtsgrond” de overeenstemming met de hogere rechtsnormen verstaan.

² Zie artikel 4, §§ 1 en 4, van de wet van 1 juli 2011.

de kritieke infrastructuren die vallen onder de sector Energie. Deze aanscherping wordt dan ook best zo spoedig mogelijk doorgevoerd. De invoering van interne en externe audits beoogt het veiligheidsniveau van die kritieke infrastructuren aanzienlijk op te trekken teneinde elk voorval dat van aard is om schade te brengen aan de infrastructuur of een ander punt die er het voorwerp van uitmaakt, te voorkomen of te verhinderen.

Die wetswijziging is tijdelijk vermits de CER – richtlijn³, welke ook een hoger niveau van beveiliging beoogt, de bestaande regels rond kritieke infrastructuren op termijn zal vervangen en ten laatste op 18 oktober 2024 zoals bepaald in artikel 26.1, tweede lid van de CER-richtlijn.”

3.2. Er kan worden aangenomen dat richtlijn (EU) 2022/2557 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2022 ‘betreffende de weerbaarheid van kritieke entiteiten en tot intrekking van Richtlijn 2008/114/EG van de Raad’, die zoals de gemachtigde vermeldt, moet worden omgezet voor 18 oktober 2024, niet verhindert dat thans in een regeling wordt voorzien die enkel geldt voor een van de in de bijlage bij die richtlijn vermelde sectoren, namelijk energie, en niet voor de overige sectoren. Het gegeven dat de verplichting waarin de ontworpen regeling voorziet om jaarlijks een interne audit uit te voeren en driejaarlijks een externe audit uit te laten uitvoeren, verder gaat dan de verplichting waarin artikel 12 van die richtlijn voorziet om minstens om de vier jaar een risicobeoordeling uit te voeren, doet hieraan geen afbreuk. Weliswaar moet een lidstaat zich tijdens de in een richtlijn vastgestelde omzettingstermijn onthouden van de vaststelling van bepalingen die de verwezenlijking van het door die richtlijn voorgeschreven resultaat ernstig in het gedrang zouden brengen.⁴ Dat is hier echter niet het geval. Uit artikel 3 van richtlijn (EU) 2022/2557 blijkt immers dat het gaat om een minimumharmonisatie, die niet verhindert dat lidstaten bepalingen vaststellen teneinde het weerbaarheidsniveau van kritieke entiteiten te verhogen, mits dergelijke bepalingen stroken met de plichten van de lidstaten die zijn vastgelegd in het Unierecht.

Het voorgaande neemt niet weg dat voor 18 oktober 2024 richtlijn (EU) 2022/2557 volledig zal moeten worden omgezet, zowel wat de sector energie betreft, voor de bepalingen van de richtlijn die door de ontworpen regeling niet worden omgezet, als wat de overige door deze richtlijn geïmplementeerde sectoren betreft.

3.3. Luidens artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 2011 is de regeling inzake de beveiliging en de bescherming van kritieke infrastructuren in die wet “niet van toepassing op de nucleaire installaties bedoeld bij de wet van 15 april 1994 betreffende de bescherming van de bevolking en van het leefmilieu tegen de uit ioniserende stralingen voortspruitende gevaren en betreffende het Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle, *met uitzondering van de elementen van een nucleaire installatie bestemd voor de industriële productie van elektriciteit die dienen voor de transmissie van de elektriciteit*”.

³ Voetnoot in het antwoord van de gemachtigde: Richtlijn (EU) 2022/2557 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2022 betreffende de weerbaarheid van kritieke entiteiten en tot intrekking van Richtlijn 2008/114/EG van de Raad.

⁴ HvJ 18 december 1997, C-129/96, *Inter-Environnement Wallonie ASBL tegen Région wallonne*, ECLI:EU:C:1997:628, punt 45.

De ontworpen artikelen 13/1 en 13/2 van de wet van 1 juli 2011 (artikelen 2 en 3 van het voorontwerp) bepalen evenwel dat de “infrastructuren bedoeld in artikel 15*bis* van de wet van 15 april 1994”, zijnde de “nucleaire installatie[s] bestemd voor de industriële productie van elektriciteit, voor wat betreft de elementen die dienen voor de transmissie van de elektriciteit en die werden aangeduid als kritieke infrastructuur”, uitgesloten zijn van het toepassingsgebied van die bepalingen.

Hieromtrent om toelichting gevraagd, verklaarde de gemachtigde:

“Vermits de elementen van een nucleaire installatie bestemd voor de industriële productie van elektriciteit die dienen voor de transmissie van de elektriciteit zich reeds op een extra beveiligde site bevinden, en aldus reeds een hoog veiligheidsniveau genieten, leek het uitsluiten van de nucleaire installaties in hun geheel gerechtvaardigd. Bovendien valt het toezicht op die installaties integraal onder het FANC.”

Op grond hiervan lijkt de uitsluiting van de infrastructuren bedoeld in artikel 15*bis* van de wet van 15 april 1994 uit het toepassingsgebied van de ontworpen regeling afdoende verantwoord. Er zal bij de omzetting van richtlijn (EU) 2022/2557 evenwel wederom op moeten worden toegezien dat alle kritieke infrastructuren binnen de sector energie aan de in die richtlijn vervatte vereisten voldoen. De Raad van State, afdeling Wetgeving, heeft niet kunnen nagaan of het “hoog veiligheidsniveau” dat infrastructuren bedoeld in artikel 15*bis* van de wet van 15 april 1994 volgens de gemachtigde genieten door het gegeven dat ze zich op een beveiligde site bevinden, van dien aard is dat voor die infrastructuren aan de vereisten van richtlijn (EU) 2022/2557 is voldaan. Indien dat niet het geval is, zal ook ten aanzien van die infrastructuren alsnog in een regeling moeten worden voorzien ter omzetting van richtlijn (EU) 2022/2557.

ONDERZOEK VAN DE TEKST

Artikel 2

4. Luidens het ontworpen artikel 13/1, § 1, eerste lid, van de wet van 1 juli 2011 wordt voor de kritieke infrastructuren die onder de bevoegdheid van de sector energie vallen, met uitzondering van deze bedoeld in artikel 15*bis* van de wet van 15 april 1994 jaarlijks een interne audit uitgevoerd van de beveiligingsmaatregelen die zijn opgenomen in het beveiligingsplan van de exploitant (hierna: B.P.E.). Deze interne audit moet, blijkens hetzelfde lid, de exploitant “toelaten zich ervan te vergewissen dat de in het B.P.E. bepaalde beveiligingsmaatregelen adequaat zijn en goed worden toegepast.”

Veeleer dan de doelstelling van de interne audit te omschrijven, zouden in die bepaling de inhoud of de gevolgen ervan moeten worden geregeld.

Artikel 3

5.1. Het ontworpen artikel 13/2, § 1, machtigt de Koning om onder andere de algemene accreditatievoorwaarden vast te stellen “op basis van de eisen van de normen ISO/IEC 17021 of ISO/IEC 17065”.

5.2. In het verleden heeft de Raad van State al herhaaldelijk gewezen op het probleem dat technische normen waarnaar wordt verwezen in wet- en regelgeving, niet in het Belgisch Staatsblad worden bekendgemaakt, dat ze niet in het Nederlands en in het Frans zijn gesteld of vertaald en dat ze in de regel enkel beschikbaar zouden zijn tegen een bepaalde vergoeding.⁵

Het knelpunt van de ontbrekende bekendmaking van technische normen waarnaar in Belgische rechtsregels wordt verwezen, zou op een horizontale manier moeten worden onderzocht en opgelost. Mochten er voor het oplossen hiervan bijzondere redenen zijn om bij (bijzondere) wet af te wijken van de gebruikelijke bekendmaking in het Belgisch Staatsblad, dan zal erop moeten worden toegezien dat deze bekendmaking beantwoordt aan de essentiële randvoorwaarden op het gebied van toegankelijkheid en kenbaarheid van een officiële bekendmaking. Essentieel hierbij is de beschikbaarheid van een Nederlandse en Franse versie van de betrokken normen. Daarnaast mag, indien voor het consulteren van de voornoemde normen een vergoeding wordt gevraagd, het bedrag ervan de toegankelijkheid van die normen niet op onevenredige wijze belemmeren.

5.3. Artikel VIII.2 van het Wetboek van economisch recht beoogt tegemoet te komen aan het knelpunt van de ontbrekende bekendmaking van technische normen waarnaar in Belgische rechtsregels wordt verwezen. Het tweede lid van die bepaling luidt:

“De Staat en alle andere publiekrechtelijke personen kunnen de toepassing van een door het Bureau voor Normalisatie gepubliceerde norm of deel van een norm verplichten. Zij brengen het Bureau voor Normalisatie hiervan vooraf op de hoogte. De specifiek Belgische normen die verplicht worden gesteld, worden op de website van het Bureau voor Normalisatie raadpleegbaar gesteld volgens de door de Koning vastgestelde nadere regels, zonder de mogelijkheid om deze te downloaden of af te drukken. De andere normen die verplicht worden gesteld, worden kosteloos ter beschikking gesteld door de auteur van de reglementering op zodanige wijze dat de auteursrechten op die normen nageleefd worden. Als er een vertaling nodig is, kan het Bureau voor Normalisatie de kosten voor de vertaling van deze norm door een derde partij aan de regelgevende overheid factureren.”

Nog los van de vraag of de normen waarnaar wordt verwezen in het voorontwerp door het Bureau voor Normalisatie gepubliceerde normen zijn, en onverminderd hetgeen de Raad van State in advies 71.335/1 heeft opgemerkt over hetgeen artikel VIII.2 van het Wetboek van economisch recht is geworden,⁶ moet worden vastgesteld dat er in de ontworpen regeling enkel wordt verwezen naar een technische norm en dat de toepassing ervan niet wordt verplicht.

⁵ Zie ook C. JENART, *Outsourcing rulemaking powers. Constitutional limits and national safeguards*, Oxford University Press, 2022, 291 p.

⁶ Adv.RvS 71.335/1 van 18 mei 2022 over een voorontwerp dat heeft geleid tot de wet van 25 september 2022 ‘houdende diverse bepalingen inzake economie’, *Parl.St.* Kamer 2021-22, nr. 55-2742/1, 133-136, opmerkingen 12.1 tot 12.5.

Bijgevolg is de in artikel VIII.2 van het Wetboek van economisch recht vervatte regeling niet van toepassing.

Er moet dan ook worden besloten dat in de ontworpen regeling wordt verwezen naar een norm die niet overeenkomstig artikel 190 van de Grondwet is bekendgemaakt en die bijgevolg niet tegenwerpbaar is.

*

1. En application de l'article 84, § 3, alinéa 1er, des lois sur le Conseil d'État, coordonnées le 12 janvier 1973, la section de législation a fait porter son examen essentiellement sur la compétence de l'auteur de l'acte, le fondement juridique ¹ et l'accomplissement des formalités prescrites.

*

PORTÉE DE L'AVANT-PROJET

2. L'avant-projet de loi soumis pour avis a pour objet de renforcer le contrôle des infrastructures critiques dans le secteur de l'énergie en prévoyant des audits internes et externes périodiques. À cet effet, la loi du 1er juillet 2011 'relative à la sécurité et la protection des infrastructures critiques' est modifiée (articles 2 à 4 de l'avant-projet).

L'article 13/1, en projet, de cette loi (article 2 de l'avant-projet) règle l'audit interne annuel auquel procède l'exploitant, ainsi que l'audit externe auquel il fait procéder tous les trois ans. L'article 13/2, en projet, de la même loi (article 3 de l'avant-projet) habilite le Roi à déterminer les conditions d'accréditation, les exigences sectorielles supplémentaires, les règles applicables à l'audit interne et à l'audit externe, ainsi que les conditions de reconnaissance auxquelles sont soumises les organismes qui réalisent l'évaluation de la conformité.

L'article 24, § 2, alinéa 7, en projet, de la loi précitée (article 4 de l'avant-projet) désigne la Direction générale de l'Énergie comme service d'inspection, ce qui lui permet de charger des prestataires externes de l'exécution de certaines tâches ou d'obtenir leur assistance. Le Roi est habilité à déterminer les conditions et les modalités de recours à ces prestataires externes.

L'article 2 de la loi à adopter entre en vigueur le premier jour du douzième mois qui suit celui de la publication au Moniteur belge (article 5).

OBSERVATIONS GÉNÉRALES

3.1. Le régime inscrit dans la loi du 1er juillet 2011 s'applique aux infrastructures critiques dans les secteurs des transports, de l'énergie, des finances, des communications électroniques, des infrastructures numériques, de la santé et de l'eau potable ². Le régime en projet, en revanche, concerne uniquement le secteur de l'énergie.

Invité à fournir des précisions à cet égard, le délégué a expliqué cette distinction comme suit :

« Ten gevolge van de geopolitieke situatie en de sabotage aan de Nord Stream pijpleidingen is een grotere alertheid geboden binnen de Europese Unie en meer specifiek

¹ S'agissant d'un avant-projet de loi, on entend par « fondement juridique » la conformité avec les normes supérieures.

² Voir l'article 4, §§ 1er et 4, de la loi du 1er juillet 2011.

de kritieke infrastructuur die vallen onder de sector Energie. Deze aanscherping wordt dan ook best zo spoedig mogelijk doorgevoerd. De invoering van interne en externe audits beoogt het veiligheidsniveau van die kritieke infrastructuur aanzienlijk op te trekken teneinde elk voorval dat van aard is om schade te brengen aan de infrastructuur of een ander punt die er het voorwerp van uitmaakt, te voorkomen of te verhinderen.

Die wetswijziging is tijdelijk vermits de CER – richtlijn³, welke ook een hoger niveau van beveiliging beoogt, de bestaande regels rond kritieke infrastructuur op termijn zal vervangen en ten laatste op 18 oktober 2024 zoals bepaald in artikel 26.1, tweede lid van de CER-richtlijn ».

3.2. On peut admettre que la directive (UE) 2022/2557 du Parlement européen et du Conseil du 14 décembre 2022 ‘sur la résilience des entités critiques, et abrogeant la directive 2008/114/CE du Conseil’, qui, comme le mentionne le délégué, doit être transposée pour le 18 octobre 2024, n’empêche pas de prévoir pour l’heure un régime qui ne s’applique qu’à l’un des secteurs visés dans l’annexe de cette directive, à savoir l’énergie, et pas aux autres secteurs. Le fait que l’obligation de réaliser un audit interne annuel et de faire procéder à un audit externe tous les trois ans, prévue par le régime en projet, va au-delà de l’obligation de procéder au moins tous les quatre ans à une évaluation des risques, prévue par l’article 12 de cette directive, n’y change rien. Pendant le délai de transposition fixé par la directive, un État membre doit certes s’abstenir de prendre des dispositions de nature à compromettre sérieusement la réalisation du résultat prescrit par cette directive⁴. Tel n’est toutefois pas le cas en l’espèce. En effet, il ressort de l’article 3 de la directive (UE) 2022/2557 qu’il s’agit d’une harmonisation minimale qui ne fait pas obstacle à l’adoption par les États membres de dispositions afin d’atteindre un niveau plus élevé de résilience des entités critiques, à condition que ces dispositions soient compatibles avec les obligations des États membres prévues par le droit de l’Union.

Ce qui précède n’empêche pas que la directive (UE) 2022/2557 devra être transposée intégralement pour le 18 octobre 2024, tant en ce qui concerne le secteur de l’énergie, pour les dispositions de la directive qui ne sont pas transposées par le régime en projet, qu’en ce qui concerne les autres secteurs visés par cette directive.

3.3. Selon l’article 4, § 1er, de la loi du 1er juillet 2011, le régime en matière de sécurité et de protection des infrastructures critiques inscrit dans cette loi « ne s’applique pas aux installations nucléaires visées par la loi du 15 avril 1994 relative à la protection de la population et de l’environnement contre les dangers résultant des rayonnements ionisants et relative à l’Agence fédérale de Contrôle nucléaire, à l’exception des éléments d’une installation nucléaire destinée à la production industrielle d’électricité qui servent au transport de l’électricité ».

³ Note de bas de page dans la réponse du délégué : Richtlijn (EU) 2022/2557 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2022 betreffende de weerbaarheid van kritieke entiteiten en tot intrekking van Richtlijn 2008/114/EG van de Raad.

⁴ C.J.U.E., 18 novembre 1997, C-129/96, *Inter-Environnement Wallonie ASBL contre Région wallonne*, ECLI:EU:C:1997:628, point 45.

Les articles 13/1 et 13/2, en projet, de la loi du 1er juillet 2011 (articles 2 et 3 de l'avant-projet) disposent toutefois que les « infrastructures [...] visé[e]s à l'article 15bis de la loi du 15 avril 1994 », à savoir les « éléments d'une installation nucléaire destinée à la production industrielle d'électricité, qui servent au transport de l'électricité et qui ont été désignés comme infrastructure critique » sont exclues de leur champ d'application.

Invité à fournir des explications à cet égard, le délégué a déclaré ce qui suit :

« Vermits de elementen van een nucleaire installatie bestemd voor de industriële productie van elektriciteit die dienen voor de transmissie van de elektriciteit zich reeds op een extra beveiligde site bevinden, en aldus reeds een hoog veiligheidsniveau genieten, leek het uitsluiten van de nucleaire installaties in hun geheel gerechtvaardigd. Bovendien valt het toezicht op die installaties integraal onder het FANC ».

Sur cette base, l'exclusion des infrastructures visées à l'article 15bis de la loi du 15 avril 1994 du champ d'application du régime en projet semble suffisamment justifiée. Lors de la transposition de la directive (UE) 2022/2557, il faudra cependant à nouveau veiller à ce que toutes les infrastructures critiques au sein du secteur de l'énergie répondent aux exigences inscrites dans cette directive. Le Conseil d'État, section de législation, n'a pas pu vérifier si le « haut niveau de sécurité » dont bénéficient, selon le délégué, les infrastructures visées à l'article 15bis de la loi du 15 avril 1994 en raison du fait qu'elles se situent sur un site sécurisé, est de nature à satisfaire aux exigences de la directive (UE) 2022/2557 pour ces infrastructures. Si tel n'est pas le cas, il faudra encore prévoir un régime de transposition de la directive (UE) 2022/2557 pour ces infrastructures.

EXAMEN DU TEXTE

Article 2

4. Aux termes de l'article 13/1, § 1er, alinéa 1er, en projet, de la loi du 1er juillet 2011, pour les infrastructures critiques relevant du secteur de l'énergie, à l'exception de ceux visés à l'article 15bis de la loi du 15 avril 1994, un audit interne des mesures de sécurité contenues dans le plan de sécurité de l'exploitant (ci-après : P.S.E.) est réalisé chaque année. Selon le même alinéa, cet audit interne doit « permettre à l'exploitant de s'assurer que les mesures de sécurité définies dans le P.S.E. sont adéquates et correctement appliquées ».

Plutôt que de définir l'objectif de l'audit interne, cette disposition devrait en régler le contenu ou les effets.

Article 3

5.1. L'article 13/2, § 1er, en projet, habilite le Roi, à déterminer notamment les conditions générales d'accréditation « basées sur les exigences des normes ISO/IEC 17021 ou ISO/IEC 17065 ».

5.2. Par le passé, le Conseil d'État a déjà mentionné à plusieurs reprises le problème des normes techniques visées dans la législation et la réglementation qui ne sont pas publiées au Moniteur belge, qui ne sont pas rédigées ni traduites en langue néerlandaise, ni en langue française, et qui ne sont en général disponibles que contre une certaine rémunération ⁵.

Il y aurait lieu d'examiner et de résoudre d'une manière horizontale la problématique de l'absence de publication de normes techniques auxquelles des règles de droit belges font référence. Si pour régler ce problème, des raisons spécifiques imposaient qu'une loi (spéciale) déroge à la publication usuelle au Moniteur belge, il faudrait alors veiller à ce que cette publication réponde aux conditions essentielles d'accessibilité et d'identification d'une publication officielle. À cet égard, il est essentiel de pouvoir disposer d'une version française et néerlandaise des normes concernées. En outre, si une rémunération est demandée pour la consultation des normes précitées, son montant ne peut entraver de manière disproportionnée l'accessibilité de ces normes.

5.3. L'article VIII.2 du Code de droit économique vise à répondre à la problématique de l'absence de publication de normes techniques auxquelles des règles de droit belges font référence. L'alinéa 2 de cette disposition s'énonce comme suit :

« L'État et toutes les personnes de droit public peuvent rendre obligatoire l'application d'une norme ou une partie de norme publiée par le Bureau de Normalisation. Ils en informent au préalable le Bureau de Normalisation. Les normes spécifiquement belges qui sont rendues obligatoires sont consultables sur le site web du Bureau de Normalisation selon les conditions fixées par le Roi, sans possibilité de téléchargement ni d'impression. Les autres normes qui sont rendues obligatoires sont mises à disposition gratuitement par l'auteur de la réglementation d'une manière telle que les droits d'auteur sur ces normes sont respectés. Lorsqu'une traduction est nécessaire, le Bureau de Normalisation peut facturer à l'autorité réglementaire les frais de traduction de cette norme par un tiers ».

Indépendamment de la question de savoir si les normes auxquelles l'avant-projet fait référence sont des normes publiées par le Bureau de normalisation, et sans préjudice des observations formulées par le Conseil d'État dans son avis 71.335/1 sur ce qui est devenu l'article VIII.2 du Code de droit économique ⁶, force est de constater que le régime en projet ne fait référence qu'à une norme technique et que son application n'est pas obligatoire. Par conséquent, le régime contenu à l'article VIII.2 du Code de droit économique n'est pas applicable.

⁵ Voir également C. JENAERT, *Outsourcing rulemaking powers. Constitutional limits and national safeguards*, Oxford University Press, 2022, 291 p.

⁶ Avis C.E. 71.335/1 du 18 mai 2022 sur un avant-projet devenu la loi du 25 septembre 2022 'portant dispositions diverses en matière d'économie', *Doc. parl.*, Chambre, 2021-22, n° 55-2742/1, pp. 133-136, observations 12.1 à 12.5.

En conclusion, le régime en projet fait référence à une norme qui n'a pas été publiée conformément à l'article 190 de la Constitution et n'est dès lors pas opposable à tous.

DE GRIFFIER - LE GREFFIER

DE VOORZITTER - LE PRÉSIDENT

Astrid TRUYENS

Jeroen VAN NIEUWENHOVE